

หมอลำหมู่: การปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงสู่แพลตฟอร์มใหม่ ในช่วงวิกฤตการณ์ไวรัสโควิด 19

Mor Lum Mu: Changing the Show Format to a New Platform during the COVID-19 Crisis

อิทธิพล มะเสน¹

Aitthiphon Masen

¹ สาขาวิชาดนตรีสากล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Music Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University

Received: December 12, 2021

Revised: April 19, 2022

Accepted: April 22, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาผลกระทบของคณะหมอลำหมู่อีสานในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และ 2) เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางการเปลี่ยนแปลงของคณะหมอลำหมู่อีสานในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยคณะหมอลำอีสาน 3 คณะที่เลือกมาแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย คือ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและการสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า คณะหมอลำหมู่อีสานหรือหมอลำเรื่องต่อกลอนอีสานได้รับผลกระทบจากมาตรการ ที่ออกโดยรัฐเป็นหลัก มีผลต่อเนื่องในการยกเลิกงานของเจ้าภาพผู้จ้างงาน ทำให้เกิดผลกระทบในด้านสวัสดิการของบุคลากรที่ต้องหยุดปฏิบัติงานที่จับพลัน ทำให้ขาดรายได้ในการดำรงชีพ การปรับตัวในบริบทที่เหมาะสมขององค์กรธุรกิจวัฒนธรรมเชิงพาณิชย์จึงมีความสำคัญในการรองรับสถานการณ์วิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 การจัดการแสดง

ออนไลน์และรูปแบบการปรับใช้แพลตฟอร์มเทคโนโลยีทางสื่อออนไลน์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คณะหมอลำหมีอีสานสามารถสร้างรายได้ดำรงชีพและดูแลบุคลากรภายในคณะ ซึ่งรูปแบบการจัดการแสดงล้วนขึ้นอยู่กับการออกแบบของแต่ละคณะ เพื่อสร้างจุดขายและความน่าสนใจแก่ผู้ชม รูปแบบแพลตฟอร์มสื่อออนไลน์มีความหลากหลาย ทำให้ผู้คนสามารถเข้าถึงรูปแบบการใช้งานที่มากขึ้น ซึ่งเป็นผลดีต่อการพัฒนาการแสดงในรูปแบบออนไลน์ของคณะหมอลำในอนาคต

คำสำคัญ: หมอลำหมี, รูปแบบการแสดง, แพลตฟอร์มใหม่, วิกฤตการณ์ไวรัสโควิด 19

Abstract

The purposes of this research were 1) to study impacts on Isan Mor Lam Moo during COVID-19 pandemic; and 2) to investigate a format and change concept of Isan Mor Lam Moo during COVID-19 pandemic. The population and sample consisted of three Isan Mor Lum groups. The research tools were composed of structured interview, and non-participant observation. The obtained data were analyzed via content analysis. The findings of this study were found that Isan Mor Lam Moo or Isan Mor Lam Tor Klon groups have been affected mainly by government's measures which continuously caused the job cancellation from the host. This had an impact on the personnel's welfare so that it made them stop performing their duties abruptly and caused a lack of living incomes. Therefore, the adaptation to the appropriate context of businesses organizations of commercial culture was essential in response to the COVID-19 pandemic crisis. The online performance and the adaption model of online media technology platforms were the important factors allowing Isan Mor Lam Moo group to generate their living incomes and look after their personnel. The performance management style depended on the

design of each group in order to create a unique selling point and interest to the audience. Furthermore, there were various forms of the online media platforms providing audience more access to the performance that was beneficial for the development of online performances of the Mor Lam groups in the future.

Keywords: Mor Lam Moo, show format, new platform, COVID-19 pandemic

บทนำ

คณะหมอลำหมู่หรือที่รู้จักกันอีกชื่อหนึ่งคือหมอลำเรื่องต่อกลอน เป็นหมอลำประเภทหนึ่งที่ใช้ผู้แสดงครบตัวละครในท้องเรื่อง ยึดถือการแสดงในรูปแบบเรื่องราวและความสมจริงเป็นสำคัญ หมอลำหมู่หรือหมอลำเรื่องต่อกลอนเป็นหมอลำที่เรียกชื่อตามลักษณะ เพราะใช้นักแสดงหลายคน ท่วงทำนองสรวดเสียดในแต่ละท้องที่จึงมีความแตกต่างกันไป อาทิ วาดขอนแก่น วาดสารคาม วาดอุบล เป็นต้น มีนักวิชาการได้ตั้งข้อสังเกตว่าหมอลำหมู่หรือหมอลำเรื่องต่อกลอนนั้นมีพัฒนาการมาจากหมอลำพื้นที่มีความชัดเจนด้านการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพในเชิงประจักษ์ ในยุคปัจจุบันกระแสนิยมของหมอลำหมู่มีมากขึ้นมีการนำเสนอวัฒนธรรมที่หลากหลายเข้าถึงผู้คนทุกช่วงวัย ถึงแม้จะเป็นธุรกิจประเภทหนึ่งแต่การรักษามรดกทางวัฒนธรรมยังคงเห็นเป็นรูปธรรมในศิลปะการแสดงแขนงหมอลำเช่นกัน วิถีชีวิตและวัฒนธรรมพื้นถิ่น เช่น ความเชื่อ ประเพณีหรือศาสนา ถูกนำมาปรับเพื่อความเหมาะสมในการแสดงหมอลำ หรือที่เรียกกันว่า “การเปลี่ยนแปลงเพื่อการอนุรักษ์” Sengpracha (1989, pp. 91-95) หมอลำหมู่หรือหมอลำเรื่องต่อกลอน ถือเป็นองค์กรขนาดใหญ่ที่มีทรัพยากรคนไม่ต่ำกว่า 200 ชีวิต มีการบริหารทรัพยากรงานอย่างมีระบบ อาทิ การบริหารคน การบริหารงบประมาณ การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกและกระบวนการคิดสร้างสรรค์ เนื่องจากเป็นธุรกิจที่มีการแข่งขันค่อนข้างสูง สอดคล้องกับแนวคิดการขายวัฒนธรรมสำหรับเป็นสินค้าของ Puangmanee (2011, p. 73)

ที่กล่าวว่า “วัฒนธรรมต้องเข้าถึงคนส่วนใหญ่ ถ้าหากมีการสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ก็จำเป็นต้องมีสีสัน มีความแปลกใหม่และสวยงาม” จึงมีการพัฒนารูปแบบและรังสรรค์การแสดงโดยอาศัยเทคโนโลยีและส่วนประกอบอื่นๆ มาเป็นเครื่องมือเพื่อให้ตอบโจทย์แก่ผู้ชมมาก ยุคนี้ถือว่าเป็นยุคทองของหมอลำเรื่องต่อกลอนก็ว่าได้เพราะได้รับการตอบรับและเป็นกระแสสังคมของวงการหมอลำ

ในช่วงปลายปี 2562 ที่ผ่านมามีภาวะการระบาดอย่างแพร่หลายของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (Covid - 19) วิกฤตการณ์ระดับโลกนี้ ประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสาเหตุดังกล่าวเช่นกัน ซึ่งไม่มีผู้ใญ่จะกล้าคลายโดยง่าย ต่อเนื่องมาจนกระทั่งเดือนกุมภาพันธ์ - เดือนมีนาคมที่ผ่านมา รัฐบาลได้มีมาตรการเพื่อยับยั้งเชื้อไวรัสดังกล่าว โดยได้คำสั่งให้ปิดสถานประกอบการต่างๆ การสังสรรค์และห้ามชุมนุมในสถานที่สาธารณะ ซึ่งมาตรการนี้มีผลกระทบทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมากและแนวทางในการเยียวยายังไม่เป็นที่สรุปชัดเจนมากนัก โดยเฉพาะธุรกิจที่มีความเกี่ยวข้องกับการให้ความบันเทิงจึงเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบเป็นอันดับต้นๆ ธุรกิจประเภทนี้จึงเกิดภาวะหยุดชะงักโดยที่ไม่ได้เตรียมตัวหรือแม้กระทั่งไม่มีสัญญาณเตือนล่วงหน้า เพื่อให้ผู้ประกอบการได้บริหารความเสี่ยง ธุรกิจหมอลำเรื่องต่อกลอนก็เป็นอีกองค์กรที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากวิกฤตการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส ไม่สามารถทราบได้เลยว่าสถานการณ์จะคลี่คลายไปในทิศทางที่ดีขึ้นช่วงเวลาใด ธุรกิจหมอลำหมู่หรือหมอลำเรื่องต่อกลอนนี้จะสามารถกลับมาทำการแสดงได้ปกติหรือไม่ในฤดูกาลนี้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาผลกระทบด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม การพัฒนารูปแบบการแสดงในช่วงวิกฤตการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 และแนวคิดการปรับเปลี่ยนแพลตฟอร์มการแสดงสู่อนาคต เพื่อการบริหารความเสี่ยงในสถานการณ์ที่ผันแปรของโลกที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมรูปแบบนิวนอมอลและรูปแบบแพลตฟอร์มการแสดงใหม่ในสังคมเสมือนเพื่อความอยู่รอดของหมอลำอีสาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลกระทบของคณะหมอลำหมู่อีสานในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
2. เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางการเปลี่ยนแปลงของคณะหมอลำหมู่อีสานในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง หมอลำหมู่อีสาน: การปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงสู่แพลตฟอร์มใหม่ในช่วงวิกฤตการณ์ไวรัสโควิด 19 เป็นการศึกษาเฉพาะคณะหมอลำหมู่นาขนาดใหญ่และขนาดกลางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 3 คณะ ได้แก่ คณะเสียงอีสาน คณะระเบียบวาทศิลป์และคณะหมอลำใจเกินร้อย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 คณะหมอลำอีสานที่มีการสำรวจจากสถิติความนิยมในรอบ 3 ปี ที่ได้รับการจ้างงานเจ้าภาพมากที่สุด จำนวน 3 คณะ ได้แก่ คณะหมอลำเสียงอีสาน คณะหมอลำระเบียบวาทศิลป์และคณะหมอลำใจเกินร้อย

1.2 ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย หัวหน้าคณะหมอลำหมู่อีสาน จำนวน 4 คน ดังนี้

- 1.2.1 คุณอุไร นิมหลวง ผู้บริหารคณะหมอลำเสียงอีสาน
- 1.2.2 คุณสุมิตรศักดิ์ พลกล้า ผู้บริหารคณะระเบียบวาทศิลป์
- 1.2.3 คุณภักดี พลกล้า ผู้บริหารคณะระเบียบวาทศิลป์
- 1.2.4 คุณพูนกัน ปุริสาย ผู้บริหารคณะหมอลำใจเกินร้อย

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลโดยมีขอบเขตเนื้อหา จำนวน 3 ด้าน คือ

- 2.1 ด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม
- 2.2 ด้านการพัฒนาปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงในช่วงวิกฤตการณ์ไวรัสโควิด 19

2.3 ด้านแนวคิดในการปรับเปลี่ยนแพลตฟอร์มสู่อนาคต

3. เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงาน

3.1 การรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร ตำราวิชาการ บทความวิชาการ เอกสารงานวิจัย ฯลฯ

3.2 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการได้มาซึ่งองค์ประกอบหลักเชิงเนื้อหาของข้อมูลในการศึกษา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ในช่วงระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - เดือนตุลาคม 2564 โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงศึกษาสังเกตและสัมภาษณ์ทั้งสิ้น 4 ครั้ง ดังนี้

4.1 ครั้งที่ 1 รวบรวมเอกสารเนื้อหาข้อมูลรูปแบบปฐมภูมิที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าข้อมูลในเบื้องต้น

4.2 ครั้งที่ 2 ลงพื้นที่สัมภาษณ์หัวหน้าคณะหมอลำในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิดในระยะแรกภายใต้มาตรการกักตัวของรัฐ ทั้ง 3 คณะเพื่อศึกษาผลกระทบทั้งภายในและภายนอกองค์กรและนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

4.3 ครั้งที่ 3 ลงพื้นที่สัมภาษณ์หัวหน้าคณะหมอลำสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนา รูปแบบการแสดงและการปรับเปลี่ยนแพลตฟอร์มสู่รูปแบบสังคมเสมือนในอนาคตและนำข้อมูลมาวิเคราะห์

4.4 ครั้งที่ 4 ลงพื้นที่สังเกตการณ์รูปแบบการแสดงหน้าเวที รูปแบบการแสดงในรูปแบบออนไลน์ และรูปแบบการแสดงออนไลน์โดยมีผู้คนเข้าร่วมชม เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้เพื่อมาวิเคราะห์และเก็บรายละเอียดเพิ่มเติมและสรุปผล

5. ขั้นตอนการดำเนินงาน

5.1 รวบรวมข้อมูลคณะหมอลำขนาดใหญ่และขนาดกลางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและจัดอันดับจากสถิติการเข้าชมหมอลำในรูปแบบออนไลน์ของผู้ชมจำนวน 3 เดือน

5.2 การสัมภาษณ์หัวหน้าคณะหมอลำ เกี่ยวกับผลกระทบ รูปแบบการเปลี่ยนแปลงและแนวทางการดำเนินงานในอนาคตและข้อมูลอื่นๆที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

5.3 การจัดทำข้อมูล ผู้ศึกษาได้รวบรวม ตรวจสอบและจัดการข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม จัดเรียงตามความมุ่งหมายของวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5.4 วิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการนำข้อมูลที่ได้อ่านด้านเอกสาร ข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ภาคสนาม ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต มาทำการวิเคราะห์ตามวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

5.5 นำเสนอผลการวิจัย

ผลการศึกษา

ในการศึกษาเรื่อง หมอลำห่มุ: การปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงสู่แพลตฟอร์มใหม่ในช่วงวิกฤตการณ์ไวรัสโควิด 19 ผู้ศึกษาได้จำแนกปัญหาและแนวทางการพัฒนารูปแบบการแสดงในมิติต่าง ๆ 3 ด้าน ได้แก่ มิติด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม มิติด้านการพัฒนารูปแบบการแสดงในช่วงวิกฤตการณ์ไวรัสโควิด 19 และแนวคิดในการปรับเปลี่ยนแพลตฟอร์มสู่อนาคต จากผู้บริหารคณะหมอลำจำนวน 3 คณะ ได้แก่ คณะเสียงอีสาน คณะระเบียบวาทะศิลป์ และคณะหมอลำใจเกินร้อย ได้ผลการศึกษาดังนี้

1. คณะหมอลำเสียงอีสาน

หมอลำคณะเสียงอีสานถือเป็นวงดนตรีคณะหมอลำที่มีความโดดเด่นในเรื่องนักแสดงที่มีผลงานเป็นที่รู้จักและประทับใจของผู้คนทั่วไป ในอดีตนั้นคณะหมอลำเสียงอีสานถือเป็นคณะหมอลำที่ได้รับฉายาหมอลำคิ้วทอง และยังเป็นจุดพลิกผันของวงการหมอลำให้เริ่มพัฒนาเข้าสู่สังคมเทคโนโลยีอย่างแท้จริง ในช่วงวิกฤตการณ์ไวรัสโควิด 19 ส่งผลกระทบในหลายส่วนหลายปัจจัยและมีแนวคิดในการพัฒนา

รูปแบบการแสดงของคณะหมอลำเสียงอีสาน ซึ่งนางอุไร จิมหลวง ผู้บริหารคณะหมอลำเสียงอีสาน ได้ให้ข้อมูลต่าง ๆ ไว้ดังนี้ (Shimluang, Manager of Seang-Isan Band, 6 September 2021)

1.1 มิติด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

ในด้านการเมือง ผลกระทบที่เป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานของคณะหมอลำคือนโยบายของรัฐบาลที่กำหนดพื้นที่ในสถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 การแสดงของคณะหมอลำจึงได้ยุติและเกิดภาวะหยุดชะงักทันที จากการประกาศพระราชกำหนดในสถานการณ์ฉุกเฉินและกำหนดพื้นที่เสี่ยง เจ้าภาพส่วนใหญ่ได้มีการเลื่อนทำการแสดงออกไปและบางส่วนได้ยกเลิกการแสดงเลยเนื่องจากไม่สามารถทราบได้ว่าการควบคุมโรคระบาดดังกล่าวจะเสร็จสิ้นลงเมื่อใด ด้านเศรษฐกิจช่วงวิกฤตการณ์ไวรัสโควิด 19 ของคณะหมอลำเสียงอีสานส่งผลกระทบในด้านการระดมทุนที่ไม่สอดคล้องกับรายรับ ประกอบกับการดูแลบุคลากรบางส่วนที่ทำงานในคณะ เมื่อรายได้ลดลงแต่รายจ่ายมีเท่าเดิมผู้บริหารคณะหมอลำ บุคลากรบางส่วนถูกลดบทบาทหน้าที่และแยกย้ายไปประกอบภารกิจส่วนตัวตามภูมิสำเนาช่วงระหว่างรอทำการแสดง ซึ่งบุคลากรส่วนนี้ต้องสูญเสียรายได้เป็นจำนวนมากและบางคนมีภาระครอบครัวที่จะต้องรับผิดชอบ

1.2 การพัฒนารูปแบบการแสดงในช่วงวิกฤตการณ์ไวรัสโควิด 19

การพัฒนารูปแบบการแสดงของคณะหมอลำเสียงอีสาน มีปัจจัยที่มีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการแสดงของวงเป็นอย่างมาก ประกอบกับคณะหมอลำเสียงอีสานประสบปัญหาทางด้านการค่าใช้จ่าย จึงได้มีการร่วมหุ้นส่วนเพื่อประคับประคองให้วงหมอลำอยู่รอด และได้มีการสร้างสรรค์และพัฒนารูปแบบการแสดงในรูปแบบออนไลน์ทั้งหมด โดยมีรูปแบบการแสดงในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

1.2.1 คอนเสิร์ตหมอลำกลุ่มปิดออนไลน์ เป็นรูปแบบการแสดงสดเผยแพร่ในกลุ่มปิดในแอปพลิเคชันเฟซบุ๊ก ซึ่งผู้ที่ประสงค์รับชมได้จะต้องซื้อบัตรหมอลำออนไลน์และเข้ากลุ่มปิดดังกล่าวเพื่อรับชม

1.2.2 คอนเสิร์ตหมอลำออนไลน์การกุศล มีการเปิดช่องทางให้รับชมในรูปแบบออนไลน์โดยไม่มีค่าใช้จ่าย บางส่วนได้นำไปทำบุญและประกอบกิจการกุศลสาธารณประโยชน์ อาทิ งานกฐิน ผ้าป่า โดยให้ผู้ชมรับชมและร่วมทำบุญอย่างอิสระ

1.2.3 คอนเสิร์ตหมอลำออนไลน์ในรูปแบบละครเวทีมิวสิคัล เป็นการแสดงรูปแบบใหม่ ลักษณะคล้ายละครเวทีแต่รูปแบบเพลงใช้เพลงหมอลำเป็นหลักแสดงเป็นเรื่องราวตามบทบาทเนื้อเรื่องของการแสดง

1.2.4 คอนเสิร์ตหมอลำออนไลน์ในรูปแบบซิตคอม มีลักษณะคล้ายละครเวทีแต่มีความแตกต่างในรูปแบบจาก เวที และการนำเสนอ เน้นการแสดงละครภาษาอีสานเป็นหลัก มีเพลงหมอลำประกอบเป็นบางฉาก นอกจากนี้ยังมีการสร้างโปรดัคชั่นเสมือนรายการซิตคอมทางสถานีโทรทัศน์ทั่วไป รูปแบบการแสดงต่างๆ ของคณะหมอลำเสียงอีสานถือเป็นรูปแบบใหม่ที่ยังไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในวงการหมอลำอีสาน ซึ่งเป็นมิติใหม่ของการหมอลำ นอกจากนี้ คณะหมอลำเสียงอีสานมีรูปแบบการนำเสนอที่มีความน่าสนใจและมีนักแสดงรับเชิญร่วมสร้างสีสันในแต่ละช่วงของการแสดงด้วย

ภาพ 1

การแสดงรูปแบบออนไลน์คณะหมอลำเสียดอีสาน



หมายเหตุ. จากแฟนเพจการแสดงหมอลำเสียดอีสาน นกน้อย อุไรพร วันที่ 11 พฤศจิกายน 2564

1.3 แนวคิดในการปรับเปลี่ยนแพลตฟอร์มสู่นาटक

แนวคิดในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงในอนาคค นางอุไร จิมหลวง ผู้บริหารคณะหมอลำเสียดอีสานให้ความเห็นว่า ในอนาคคหากมีการปลดล็อกมาตรการของรัฐให้ทำการแสดงได้ ทางคณะหมอลำก็มีความพร้อมและการแสดงคงดำเนินไปตามมาตรการทางสาธารณสุขกำหนด ส่วนรูปแบบออนไลน์นั้นยังคงดำเนินการประกอบควบคู่กันไป เพื่อเสริมรายได้สำหรับจุนเจือสมาชิกภายในคณะ ในส่วนรูปแบบการแสดงได้มีบุคลากรผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ อาทิ การแสดงเพลงเต้น การแสดงจินตนาการ การแสดงวัฒนธรรม หมอลำคณะเสียดอีสานได้ประสานงานผู้ที่เชี่ยวชาญและมีชื่อเสียงเตรียมความพร้อมฝึกซ้อมสำหรับออกทำการแสดงในฤดูกาลหน้าไว้แล้ว นอกจากนี้ นางอุไรยังกล่าวอีกว่าในอนาคคเทคโนโลยีจะเป็นส่วนสำคัญอย่างมากในวงการหมอลำ ทั้งเวที การแสดงหรือระบบแสงเสียงจะมีความอลังการและพัฒนาอย่างเต็มขีดจำกัดเพราะแต่ละวงหมอลำล้วนจะต้องนำเสนอความแปลกใหม่แก่

เจ้าภาพ ผู้ชมผู้ฟังให้ได้รับประสบการณ์รูปแบบใหม่ด้วย (Shimluang, Manager of Seang-Isan Band, 6 September 2021)

กล่าวโดยสรุป ผลกระทบของคณะหมอลำเสียงอีสานเกี่ยวข้องในด้าน เศรษฐกิจและนโยบายรัฐในการควบคุมสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสเป็นหลัก ทั้งนี้ รูปแบบและแนวคิดการเปลี่ยนแปลงของคณะหมอลำเสียงอีสานมุ่งเน้นการจัดการแสดงออนไลน์ในรูปแบบต่างๆ เพื่อสร้างสีสันและความน่าสนใจ เป็นกลยุทธ์ของคณะหุ่นส่วนผู้บริหารงานของหมอลำเสียงอีสานในการวางแผนการดำเนินงาน ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคม สอดคล้องกับงานวิจัย Nesusin (2007, p. 74) ที่กล่าวว่า หมอลำได้มีการปรับเปลี่ยนตัวเองอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะในกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่ ซึ่งเป็นโลกไร้พรมแดนอย่างปัจจุบัน (Globalization)

2. คณะหมอลำระเบียบวาทศิลป์

คณะหมอลำระเบียบวาทศิลป์ถือเป็นคณะหมอลำที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในจังหวัดขอนแก่น ทั้งยังเป็นคณะหมอลำที่มีจำนวนสมาชิกวงมากที่สุดในบรรดาคณะหมอลำขนาดใหญ่ในภาคอีสาน หมอลำระเบียบวาทศิลป์มีความโดดเด่นในด้านนักแสดงที่มีคุณภาพและเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายของผู้ที่ชื่นชอบศิลปะการแสดงแขนงหมอลำ จึงถือได้ว่าคณะหมอลำระเบียบวาทศิลป์เป็นคณะหมอลำขนาดใหญ่ที่สืบทอดมากกว่า 60 ปี และยังคงได้รับความนิยมจวบจนปัจจุบัน ในช่วงวิกฤตการณ์ไวรัสโควิด 19 ส่งผลกระทบในหลายส่วนหลายปัจจัยและมีแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการแสดงของคณะหมอลำระเบียบวาทศิลป์ คุณสุมิตรศักดิ์ พลกล้าและคุณภักดี พลกล้า ผู้บริหารคณะหมอลำระเบียบวาทศิลป์ได้ให้ข้อมูลต่าง ๆ ไว้ดังนี้

2.1 มิติด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

ผลกระทบทางด้านการเมืองคือและด้านสังคมเป็นสิ่งที่อยู่ควบคู่และดำเนินการไปด้วยกัน สิ่งที่เป็นผลกระทบอันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คณะหมอลำทำการแสดงไม่ได้คือ การประกาศพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อควบคุมพื้นที่การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 คณะหมอลำเป็น

ส่วนแรกที่ถูกกระบังการแสดงต้องยกเลิกงานเข้าภาพทั้งหมด จากที่กำหนดการแสดงทั้งหมดกว่า 240 งาน เข้าภาพบางที่เลื่อนแบบไม่มีกำหนด เข้าภาพบางที่ยกเลิกการแสดง เพราะไม่สามารถคาดเดาถึงอนาคตว่าจะทำการแสดงได้อีกเมื่อใด ผู้บริหารคณะหมอลำต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในช่วงแรกเพราะเมื่อสถานการณ์ดีขึ้นก็จริง แต่กว่าจะได้ทำการแสดงได้ใช้เวลาเกือบ 6 เดือน เมื่อหลังจากทำการแสดงได้ปกติก็มีการแพร่ระบาดของระลอก 2 และระลอกใหม่ ทำให้ส่งผลกระทบและจำเป็นต้องให้สมาชิกเดินทางกลับภูมิลำเนาเพราะแบกรับภาระค่าใช้จ่ายไม่ไหว และทางรัฐบาลก็ไม่มีมาตรการดูแลเยียวยาบุคลากรของคณะหมอลำที่เป็นรูปธรรม ในด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบที่ชัดเจนที่สุดคือกำลังการจ้างงานที่ถดถอยและขาดทุนทรัพย์ของเจ้าภาพ เป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบมากที่สุด เมื่อกลไกการทำงานขาดคุณธรรมก็ส่งผลกระทบในวงกว้าง กำลังการซื้อก็ลดลง หอพักหรือบ้านพัก ร้านค้าที่อยู่ในเขตบ้านพักคณะหมอลำก็ขาดรายได้ ส่งผลกระทบในทุก ๆ อาชีพที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับคณะหมอลำ (Phonlum, Manager of Rebiebvatasilp Bang, 15 August 2021)

2.2 การพัฒนารูปแบบการแสดงในช่วงวิกฤตการณ์โควิด 19

การพัฒนารูปแบบการแสดงของคณะหมอลำระเบียบวาทศิลป์ ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องถึงแม้ไม่ได้ออกทำการแสดงนอกสถานที่แต่ก็มีการภายในคณะหมอลำยังดำเนินการไปในทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง อาทิ ฝ่ายเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ยังมีการออกแบบชุดในรูปแบบต่าง ๆ ของนักแสดง ฝ่ายสื่อสารองค์กรหรือทีมประชาสัมพันธ์ได้ทำงานในรูปแบบเชิงรุกในสื่อสังคมออนไลน์มากขึ้น ฝ่ายฝึกซ้อมกลุ่มนักแสดงหลัก นักดนตรี และบุคลากรส่วนหนึ่งทำการฝึกซ้อมสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ ๆ เพื่อการแสดงในรูปแบบออนไลน์ การทำงานยังดำเนินไปประกอบควบคู่กับการเป็นศิลปินรับเชิญให้กับคณะหมอลำวงอื่น ๆ ที่จัดการแสดงออนไลน์ รูปแบบการแสดงของคณะหมอลำระเบียบวาทศิลป์มีรูปแบบหลัก ๆ ดังนี้

2.2.1 คอนเสิร์ตหมอลำกลุ่มปิดออนไลน์ เป็นรูปแบบการแสดงสดเผยแพร่ในกลุ่มปิดในแอปพลิเคชันเฟซบุ๊ก ซึ่งผู้ที่ประสงค์รับชมได้จะต้องซื้อบัตร

หมอลำออนไลน์และเข้ากลุ่มปิดดังกล่าวเพื่อรับชม ซึ่งการจัดแสดงออนไลน์ของคณะหมอลำระเบียบวาทะศิลป์จะเกิดขึ้นไม่บ่อยนักเนื่องจากต้องเตรียมตัวฝึกซ้อมและเตรียมการแสดงทุกอย่างให้มีความสมบูรณ์แล้วจึงประชาสัมพันธ์เปิดขายบัตรเข้าชมในรูปแบบออนไลน์ ซึ่งแตกต่างจากคณะหมอลำคณะอื่นที่จัดการแสดงออนไลน์ในรายสัปดาห์ ด้วยกลยุทธ์นี้ทำให้ผู้ชมติดตามและสามารถจำหน่ายบัตรได้เป็นมาก

2.2.2 การแสดงหมอลำเดอะซีรีส์ ซึ่งเป็นการแสดงกึ่งละครแนวดรามามาก เพื่อเป็นอรรถกบพให้ผู้ชมสนใจและเฝ้าติดตามก่อนที่จะนำสู่รูปแบบการแสดงบนเวที ประกอบกับการนำศิลปินรับเชิญมาทำการแสดงประกอบในรูปแบบใหม่ที่น่าดึงดูดเน้นความอลังการเป็นหลัก ทำให้มีความน่าสนใจและน่าติดตาม

2.2.3 การเป็นศิลปินรับเชิญให้แก่คณะหมอลำอื่นที่จัดการแสดงในรูปแบบออนไลน์ เนื่องจากคณะหมอลำระเบียบวาทะศิลป์มีนักแสดงที่มีความโดดเด่นในวงการหมอลำอีสาน จึงมีความน่าสนใจและสามารถดึงดูดแฟนคลับแฟนเพลงให้ซื้อบัตรเข้าชมได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งในการจัดการแสดงออนไลน์ของหมอลำคณะอื่นนักแสดงหลักของหมอลำระเบียบวาทะศิลป์ก็ทำหน้าที่เป็นศิลปินรับเชิญเพื่อสร้างยอดขายและสร้างสีสันของการแสดงได้

หมอลำระเบียบวาทะศิลป์เป็นคณะหมอลำกลุ่มสุดท้ายที่จัดการแสดงในรูปแบบออนไลน์ ด้วยสาเหตุหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้อง อาทิ เหตุกระทบอันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 และมาตรการของทางจังหวัดในการควบคุมพื้นที่

ภาพ 2

การแสดงรูปแบบออนไลน์ของคณะหมอลำระเบียบวาทศิลป์



หมายเหตุ. จากระเบียบวาทศิลป์แฟนเพจ วันที่ 20 ตุลาคม 2564

2.3 แนวคิดในการปรับเปลี่ยนแพลตฟอร์มสู่อนาคต

ในรูปแบบการปรับเปลี่ยนการแสดงในอนาคต คุณภักดี พลดีได้ให้ความเห็นไว้อย่างมีนัยยะสำคัญสำหรับวงการหมอลำอีสาน ว่า หมอลำเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสานอันควรภาคภูมิใจของคนอีสาน หมอลำระเบียบวาทะศิลป์ถือเป็นบ้านที่ผลิตบุคลากรทางด้านหมอลำเพื่อสร้างความสุขให้แก่ผู้คน ผู้บริหารคณะหมอลำหลายวงหลายคณะที่เคยสังกัดกับคณะระเบียบวาทะศิลป์ออกไปตั้งวงหมอลำประสบความสำเร็จ ระเบียบวาทะศิลป์จึงเปรียบเป็นบ้านหลังใหญ่ที่คอยดูแลและอยู่เบื้องหลังความสำเร็จของศิลปินหมอลำ คุณภักดียังให้ความเห็นอีกว่าในอนาคตสิ่งที่จะเปลี่ยนแปลงคือคนบริหารงานและบุคลากรภายในคณะหมอลำ ซึ่งมีผลกับทิศทางการทำงาน เพราะฉะนั้นหัวหน้าคณะหมอลำนอกจากเป็นทายาทผู้สืบทอดโดยสายเลือดแล้วยังต้องคลุกคลีและเรียนรู้ในทุกขั้นตอนของการทำงาน บุคลากรศิลปินมีการเข้าออกเป็นเรื่องปกติ เมื่อมีคนรุ่นใหม่เข้ามาคนรุ่นเก่าก็ย่อมต้องถอยให้ศิลปินรุ่นใหม่ได้แสดงศักยภาพ นอกจากนี้ตนยังมองว่าศิลปะการแสดงหมอลำจะมี

การพัฒนาว่าการแสดงในแขนงอื่น โดยมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่และการเรียนรู้รูปแบบแพลตฟอร์มใหม่จะมีผลต่อการทำงานในอนาคต (Phonlum, Manager of Rebiebvatasilp Bang, 15 August 2021)

กล่าวโดยสรุป ผลกระทบของคณะหอการค้าเบี๊ยะบาวาศิลป์ ส่วนหลักได้รับผลกระทบจากมาตรการรัฐในการควบคุมสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 นอกจากนี้ยังได้รับผลกระทบจากการควบคุมโดยผู้นำท้องถิ่นอันเนื่องมาจากอยู่ในพื้นที่การแพร่ระบาดเนื่องจากการรวมตัวของสมาชิกวงเป็นจำนวนมาก ส่วนรูปแบบและแนวทางการเปลี่ยนแปลงของคณะหอการค้าเบี๊ยะบาวาศิลป์มุ่งเน้นการจัดการการแสดงออนไลน์ที่มีคุณภาพและเน้นการฝึกซ้อมที่แสดงให้เห็นถึงความพร้อมของการแสดง ประกอบกับการจัดแสดงให้ผู้ชมได้ชมฟรีเป็นรายครั้ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Prungkumpa (2000, p. 165) ที่กล่าวถึง กลยุทธ์ในการใช้สื่อ เพื่อส่งเสริมการตลาดอย่างชาญฉลาดและส่งเสริมการขายโดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นสำคัญ

3. หอการค้าเบี๊ยะบาวาศิลป์ บอย ศิริชัย

คณะหอการค้าเบี๊ยะบาวาศิลป์ นำโดย บอย ศิริชัย ถือเป็นคณะหอการค้าขนาดใหญ่ที่มีความโดดเด่นเป็นอย่างมาก คณะหอการค้าเบี๊ยะบาวาศิลป์ก่อตั้งวง 5 ปี ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ค่อนข้างน้อยแต่สามารถขึ้นเทียบชั้นคณะหอการค้าขนาดใหญ่ได้ในช่วงแรกของการก่อตั้งวงได้ดำเนินกลยุทธ์ด้านราคาเป็นหลัก เป็นคณะหอการค้าที่ค่าจ้างถูกที่สุดในบรรดามหาสมาคมใหญ่ ทำให้การตัดสินใจของเจ้าภาพง่ายขึ้นและการแสดงเหมาะสมกับราคาค่าจ้าง ในขณะนั้นสามารถทำสถิติการจ้างได้ถึง 238 งานจาก 240 วัน ใน 1 ฤดูกาล ถือเป็นสถิติที่ดีที่สุดของคณะหอการค้าที่ก่อตั้งขึ้นมาใหม่ จนกระทั่งช่วงก่อนที่มีการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 คณะหอการค้าเบี๊ยะบาวาศิลป์ได้มีการขยายการตลาดและฐานการแสดงในโซนภาคกลางและตะวันออกเพิ่มมากขึ้น ในช่วงวิกฤตการณ์ไวรัสโควิด 19 ส่งผลกระทบในหลายส่วนหลายปัจจัยและมีแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการแสดงของคณะหอการค้าเบี๊ยะบาวาศิลป์ คุณพู่กัน ปุริสาย (บอย ศิริชัย)

ผู้บริหารคณะหอการค้าใจเกินร้อยได้ให้ข้อมูลต่าง ๆ ไว้ดังนี้ (Purisai, Manager of Mor Lum Jai Kern Roi Bang, 3 October 2021)

3.1 มิติด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

ผลกระทบทางการเมือง ในมุมมองของผู้บริหารคณะหอการค้าส่วนใหญ่เห็นพ้องไปในทิศทางเดียวกัน คือนโยบายของรัฐหรือการประกาศ พรก.ฉุกเฉินเพื่อควบคุมสถานการณ์ของรัฐบาลคือส่วนหลักที่ทำให้คณะหอการค้าต้องหยุดทำการแสดง และความไม่ชัดเจนของรัฐที่ปราศจากความจริงใจในการแก้ไขปัญหาทำให้ส่งผลกระทบต่อคณะหอการค้าเป็นอย่างมาก

ผลกระทบทางด้านสังคม คุณพู่กัน ปุริสายได้ให้ความเห็นว่า คณะหอการค้า คือองค์กรหนึ่งทางสังคมที่ขับเคลื่อนด้วยบุคลากรเป็นจำนวนมาก ดังนั้นผลกระทบเกิดขึ้นอย่างแน่นอน นอกจากบุคลากรส่วนใหญ่ของคณะหอการค้าที่เป็นคนในพื้นที่แล้ว ชุมชนรอบข้างก็มีส่วนเกี่ยวข้องเพราะถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้วย อีกประเด็นหลักสำคัญคือ ความน่าเชื่อถือของเจ้าภาพหรือผู้จ้างงานซึ่งมีเจ้าภาพที่หลากหลาย เช่น เจ้าภาพประจำ ผู้จัดการงานเอกชน บริษัทธุรกิจบันเทิงหรือแม้กระทั่งหน่วยงานราชการ คณะหอการค้าใจเกินร้อยมีเจ้าภาพในทุกรูปแบบ จึงมีผลกระทบในด้านความเชื่อมั่นทางสังคม

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ คณะหอการค้าใจเกินร้อยได้รับผลกระทบด้านเศรษฐกิจโดยตรง เพราะออกทำการแสดงไม่ได้อันเกิดจากสถานการณ์โควิด โดยเฉพาะคณะหอการค้าใจเกินร้อยเท่านั้น คณะหอการค้าในภาคอีสานทุกคณะได้รับผลกระทบทั้งหมด ผู้บริหารคณะต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายไว้ทั้งหมด ส่วนใหญ่จำเป็นต้องใช้วิธีตกลงกันและให้สมาชิกและบุคลากรบางส่วนกลับภูมิลำเนา ต้อง “ตั้งหลัก” กันใหม่ เพราะหากอยู่รวมกันโดยไม่มีการแสดง คณะหอการค้าเองอาจจะต้องปิดตัวลงในที่สุด

3.2 การพัฒนารูปแบบการแสดงในช่วงวิกฤตการณ์โควิด 19

คณะหอการค้าใจเกินร้อย ได้มีการพัฒนารูปแบบการแสดงอย่างสม่ำเสมอ ปกติคณะหอการค้าในภาคอีสานจะมีการปรับรูปแบบการแสดงในฤดูกาลแสดงนั้นปีละ 2

ครั้ง คือ ในช่วงก่อนเปิดฤดูกาลและช่วงกลางฤดูกาลแสดง ทำให้การแสดงไม่ซ้ำจำเจ รูปแบบเดิม คณะหอลำไจเก็นร้อยเป็นหอลำขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นใหม่เต็มพัฒนาการที่รวดเร็ว เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางของผู้คน การพัฒนารูปแบบการแสดงทั้งด้านการแสดง ด้านดนตรี ด้านเวทีแสงเสียง มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอยู่เสมอ โดยเฉพาะในสภาวะการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 คณะหอลำไจเก็นร้อยก็มีการดำเนินกิจการโดยจัดการแสดงในรูปแบบออนไลน์เสมือนคณะหอลำอีสานคณะอื่น เพื่อนำรายได้มาเลี้ยงดูสมาชิกวงและดูแลกิจการของวง ในมิติของการพัฒนารูปแบบการแสดง คณะหอลำไจเก็นร้อยมีการพัฒนารูปแบบอย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

3.2.1 การจัดคอนเสิร์ตหอลำกลุ่มปิดออนไลน์ เป็นรูปแบบการแสดงสดเผยแพร่ในกลุ่มปิดในแอปพลิเคชันเฟสบุ๊ก ซึ่งผู้ที่ประสงค์รับชมได้จะต้องซื้อบัตรหอลำออนไลน์และเข้ากลุ่มปิดดังกล่าวเพื่อรับชม ซึ่งการจัดคอนเสิร์ตของคณะหอลำไจเก็นร้อย จัดสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เพื่อให้มีเวลาในการปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอแก่ผู้ชม

3.2.2 การนำศิลปินของคณะรับเชิญในการแสดงออนไลน์ของหอลำคณะอื่น คณะหอลำอีสานมีองค์กรหน่วยงานภาคีที่เป็นองค์กรควบคุมการดำเนินกิจการหอลำ คือ เครือข่ายหอลำเรื่องต่อกลอนภาคอีสาน มีสมาชิกคือ คณะหอลำขนาดใหญ่ในภาคอีสานมีคณะกรรมการบริหารจึงทำให้ผู้บริหารหอลำทุกคณะมีความรู้จักมักคุ้นและเอื้อเฟื้อต่อกัน ทำให้การรับเชิญเพื่อร่วมแสดงของคณะหอลำต่างๆ มีความคล่องตัวและดำเนินงานไปได้ด้วยความเรียบร้อย

คณะหอลำไจเก็นร้อย เป็นคณะหอลำที่ออกทำการแสดงนอกสถานที่ได้เป็นวงแรกหลังจากที่มีการผ่อนคลายมาตรการจากทางรัฐ ผู้บริหารคณะกล่าวว่า ในช่วงสถานการณ์โควิดเป็นช่วงที่ลำบากแต่การเตรียมความพร้อมสำหรับการแสดงอยู่เสมอเปรียบเสมือนการพร้อมรับโอกาสที่มาถึงอันใกล้ เพราะฉะนั้น การเตรียมพร้อมอยู่เสมอเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากของคณะหอลำ

ภาพ 3

การแสดงรูปแบบออนไลน์ของคณะหมอลำใจเกินร้อย



หมายเหตุ. จากแฟนเพจคณะหมอลำใจเกินร้อย บอย ศิริชัย วันที่ 16 พฤศจิกายน 2564

3.3 แนวคิดในการปรับเปลี่ยนแพลตฟอร์มสู่อนาคต

คุณพุ่มกัน ปุริสาย ผู้บริหารคณะหมอลำใจเกินร้อย ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับประเด็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงในอนาคตไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

3.1 ในอนาคตอันใกล้หากสถานการณ์อยู่ในสภาวะปกติของสังคมที่ปราศจากโรคภัย สามารถทำการแสดงได้อย่างปกติแล้ว นอกจากการเดินสายทำการแสดงในรูปแบบปกติแล้ว การแสดงในรูปแบบออนไลน์ก็สามารถดำเนินการควบคู่ไปได้ โดยการจัดโปรแกรมการถ่ายทอดสดและให้ผู้ชมที่อยู่นอกพื้นที่เข้ากลุ่มปีติรับชม และกำหนดวันเวลาด่วนหน้าสำหรับประชาสัมพันธ์การแสดงออนไลน์ สามารถเพิ่มรายได้จากการจ้างงานแบบปกติได้

3.2 การนำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบการแสดง อาทิ ด้านเวที แสง สี เสียงและระบบปฏิบัติการอื่นๆ ที่สามารถนำมาหุ่นแรงและสามารถแทนแรงงานคนได้ในบางส่วน สามารถลดการจ้างงานลงเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายได้

3.3 ในอนาคตไม่สามารถบอกได้ว่ามนุษย์เราจะผลิตโปรแกรมแบบไหนมาเพิ่มเติมในการใช้ชีวิต โปรแกรมอิเล็กทรอนิกส์มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อน

ศิลปะการแสดงพื้นบ้านสู่สากลได้ ด้วยเหตุปัจจัยนี้คณะหมอลำต้องมีความทันโลกทันยุคสมัยอยู่เสมอ (Purisai, Manager of Mor Lum Jai Kern Roi Bang, 3 October 2021)

กล่าวโดยสรุป ผลกระทบของคณะหมอลำใจเกินร้อย ส่วนหลักคือด้านเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากบุคลากรภายในคณะส่วนใหญ่คือคนในพื้นที่เป็นหลัก นอกจากนี้ยังได้รับผลกระทบจากนโยบายรัฐในการควบคุมสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสเช่นเดียวกับหมอลำคณะอื่น ส่วนรูปแบบและแนวคิดการเปลี่ยนแปลงของคณะหมอลำใจเกินร้อยคือการมุ่งเน้นจัดการแสดงออนไลน์ในแพลตฟอร์มเฟสบุ๊กในรายสัปดาห์เป็นหลัก อีกประการคือการเตรียมความพร้อมอยู่เสมอในการแสดงปกติหากสถานการณ์คลี่คลายไปในทิศทางที่ดีขึ้น เพราะโอกาสเกิดขึ้นสำหรับผู้ที่มีความพร้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Panpradub (2012, p. 70) ที่กล่าวถึง การบริหารจัดการ องค์กรประกอบ พัฒนาการและโอกาสในการดำรงอยู่ของคณะหมอลำ การปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์อยู่เสมอทั้งรูปแบบดนตรีรูปแบบ การแสดง ชุด เครื่องเสียงและเทคนิคอื่น ๆ รวมถึงการประยุกต์ใช้กลยุทธ์ต่างๆ ในการนำเสนออย่างเหมาะสม

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง หมอลำหมู่ : การปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงสู่แพลตฟอร์มใหม่ในช่วงวิกฤตการณ์ไวรัสโควิด 19 พบว่า โดยสภาพปกติของหมอลำหมู่ เป็นศิลปะการแสดงคู่สังคมิอีสานมาช้านาน บริบทพื้นฐานของคณะหมอลำหมู่มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเพื่อสร้างรูปแบบความน่าสนใจในแต่ละฤดูกาลสำหรับรองรับการจ้างงานจากเจ้าภาพ เพื่อความอยู่รอดในทุกสถานการณ์ของสังคม ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคณะหมอลำอีสานทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกในด้านต่าง ๆ ปัจจัยภายใน ได้แก่ ด้านบุคลากรที่มีการเปลี่ยนแปลงปรับลดเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อลดภาระด้านค่าใช้จ่ายและความสมดุลด้านการเงิน ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรซึ่ง

เป็นหน้าที่ของผู้บริหารคณะหอการค้าที่จะต้องหาแนวทางเพื่อดูแลทรัพยากรบุคคล การเงิน อุปกรณ์เครื่องมืออำนวยความสะดวกต่างๆ สำหรับใช้งานในคณะหอการค้า ซึ่งเป็นปัจจัยที่สามารถควบคุมและแก้ไขให้สอดคล้องเป็นไปตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในปัจจุบัน ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและด้านการเมือง โดยเฉพาะประกาศพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน เพื่อควบคุมพื้นที่ในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสในระลอกที่ 2 และระลอกใหม่ เปรียบเสมือนข้อผูกมัดที่ไม่สามารถควบคุมได้อื่นเนื่องมาจากมาตรการของรัฐที่ประเมินสถานการณ์ภาพรวมของสังคม ซึ่งปัจจัยดังกล่าวเป็นตัวกำหนดความอยู่รอดของคณะหอการค้าหมู่อีสาน

การเปลี่ยนแปลงทางทางสังคมในสภาวะการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 2019 หอการค้าหมู่อีสานมีการบริหารจัดการทรัพยากรในคณะทั้งด้านบุคลากร ด้านการเงินเพื่อให้ห่วงจรงอยู่ได้ภายใต้สภาวะการณ์ปัจจุบัน ที่สอดคล้องกับงานวิจัย Phaopat (2021, p. 25) ที่ได้นำเสนอต้นแบบการบริหารทรัพยากรอย่างยั่งยืนในยุคโควิด 19 เพื่อให้เชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงภายนอกองค์กรไว้ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การสรรหาและคัดเลือกบุคลากร 2) การรักษาและสร้างความผูกพันของความสัมพันธ์ภายในองค์กร 3) ฝึกอบรมและพัฒนาทักษะความเป็นจริงในยุคเทคโนโลยี 4) การสร้างแรงจูงใจกับการบูรณาการกับความเป็นอยู่ที่ดีในงาน ซึ่งอาจหมายถึงการรักและศรัทธาในบทบาทของตน อีกประการรูปแบบการปรับใช้แพลตฟอร์มเทคโนโลยีทางสื่อออนไลน์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คณะหอการค้าหมู่อีสานสามารถสร้างรายได้และปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการแสดงเข้าสู่ระบบออนไลน์ทั้งหมด ที่สอดคล้องกับงานวิจัย Sangsawangwatthana et al. (2020, p. 371) ที่ศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตใหม่และการปรับตัวของคนไทยหลังโควิด - 19 ด้านธุรกิจมีการดึงเครื่องมือเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยในการดำเนินงานเพิ่มขึ้น การบริการในรูปแบบต่าง ๆ ต้องอยู่ในรูปแบบออนไลน์ บริการลูกค้าในทุกขั้นตอน ใช้เทคโนโลยีให้มากขึ้น อาจกล่าวได้ว่า คณะหอการค้าเป็นองค์กรด้านธุรกิจบนเวทีที่สามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยในทุกกระบวนการ

ทำงานหรือการเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงได้ ทั้งนี้ รูปแบบการจัดการแสดงทั้งการออกแบบโชว์และการแสดงดนตรีล้วนขึ้นอยู่กับกรออกแบบของแต่ละคณะ เพื่อสร้างจุดขายและความน่าสนใจแก่ผู้ชมผู้ฟัง และในอนาคตอันใกล้ รูปแบบแพลตฟอร์มสื่อออนไลน์มีความหลากหลายมากขึ้น ทำให้ผู้คนสามารถเข้าถึงรูปแบบการใช้งานที่มากขึ้น ซึ่งเป็นผลดีต่อการพัฒนาการแสดงในรูปแบบออนไลน์ของคณะหมอลำ ในอนาคตอันใกล้รูปแบบการใช้ชีวิตวิถีใหม่ในรูปแบบสังคมเสมือนอาจเข้ามาแทนที่การใช้ชีวิตรูปแบบเดิม การทำธุรกิจคณะหมอลำคงเป็นองค์กรทางวัฒนธรรมที่สามารถสร้างอาชีพสร้างรายได้แก่หัวหน้าคณะหมอลำและสมาชิกคณะหมอลำเพื่อสร้างเศรษฐกิจในรูปแบบชุมชนต่อไปได้

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้ศึกษาเห็นว่ารูปแบบการแสดงออนไลน์ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างรายได้หลักแก่คณะหมอลำในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เมื่อรัฐคลี่คลายมาตรการและสามารถแสดงได้ตามปกติ คณะหมอลำสามารถใช้การแสดงรูปแบบออนไลน์ควบคู่กับการแสดงปกติได้
2. ผู้ศึกษาเห็นว่าด้านดนตรีมีส่วนสำคัญในการออกแบบการแสดงในภาพรวม ด้วยเหตุนี้ เครื่องดนตรีและนักดนตรีเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการ หากพัฒนาคุณภาพนักดนตรีและเครื่องดนตรี โดยมุ่งเน้นดนตรีในรูปแบบร่วมสมัยมากขึ้นเพื่อส่งเสริมการออกแบบการแสดงให้น่าสนใจยิ่งขึ้น
3. ผู้ศึกษาเห็นว่าแพลตฟอร์มออนไลน์ในปัจจุบันมีให้เลือกใช้อย่างหลากหลาย คณะหมอลำสามารถพัฒนารูปแบบลงสื่อออนไลน์เพื่อสร้างรายได้ในหลายช่องทาง อีกทั้งยังสามารถสร้างการเรียนรู้แก่บุคลากรในคณะหมอลำให้รู้จักการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างทั่วถึง
4. ผู้ศึกษาเห็นว่าความเตรียมความพร้อมสู่เทคโนโลยีสมัยใหม่ ในโลกสังคมเทคโนโลยี คณะหมอลำสามารถนำรูปแบบเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้ในรูปแบบ

การแสดงบางส่วน ในอนาคตอันใกล้นี้จะเห็นรูปแบบการพัฒนาการแสดงที่ใช้แสดง มนุษย์และเสมือนจริงอย่างโปรแกรมโฮโรแกรม ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร คณะหมอลำด้วย

References

- Nesusin, S. (2007). *Performance development Mor Lum Mu Khon Kaen melody of Rabiebvatasilp band in Khon Kaen Province*. Mahasarakham: Mahasarakham University. [in Thai]
- Panpradub, N. (2012). *Lumplern: Composition and development*. Mahasarakham: Mahasarakham University. [in Thai]
- Phaopat, N. (2021). *Opportunation and challenges in post COVID-19 era for sustainable human resource management and development*. Manpower Potential Development Institute Journal for Eastern Economic Corridor. Chonburi: Burapa University. [in Thai]
- Prungkunpra, C. (2000). *Mass communication strategies for promotion sales tape Pleng Thai company*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing house. [in Thai]
- Puangmanee, T. (2011). *The traditional identities of Phi Ta Khon, Phi Khon Nam and Ploral Float Local Parade: An image creation into series performance for promoting tourism in Loei Province*. Bangkok: Department of Cultural. [in Thai]
- Sangsawangwatthana, T., Sirisaiyas, N., & Bodeerat, C. (2020). “New Normal” A new way of life and adaptation of Thai people after Covid–19: Work education and business. *Journal of Local Governance and Innovation*. Surin. Surin Rajabhat University, 4(3), 371-386. [in Thai]

Sengpracha, N. (1989). *Fundamental of Thai culture*. Bangkok: O.A.Printing. [in Thai]

Author

Mr. Aitthiphon Masen

Music Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Buriram Rajabhat University

439 Jira Rd., Nai – Muang, Muang District, Buriram 31000, Thailand

Tel.: +6699 – 264 – 1462 E- mail : Vrgrammy_kk@hotmail.com